ދިވެހިބަސް ދިރާސާކުރުން

- ބަޝީރާ ޙުސައިން ބަޝީރު -

ފަތްތޫރަ ނަންބަރު: 200 (ނޫސްވެރިކަމު 1995) ގެ ސަފުހާ ނަންބަރު: 70 ގައި އަލުގަނޑު ލިޔުން މަޒުމޫނަން ބަލާލާ ދެކުން ލިޔަމުވެ.

އާރިޔަނުންނަށް ކިޔާ ބަހަކު އިންޑިޔާގެ އިރު އުތުރުން ފުރުޖިޔާއިވާ އުސް ހިމާލިޔާ ފަރުބަދަމާއި އިރު ހުޅަނގުގައި އޮތް ހިންދޫކުޝް ފަރުބަދަތަކުގެ ދެމެދުގައި އޮތް ޚައިބަރ ޕާސް[1] މަގުން ޖާގައި އިންޑިޔާއަށް އައި ކަމަށް ވެއެވެ. އާރިޔަނުން، ނުވަތަ އިންޑޯ އާރިޔަނުންނަކީ އޭޝިޔާގެ ދެކުނުއިރު ހިސާބުން ކަޅު ކަސްޕިއަން ބިމުން ދުނިޔޭގެ އެކި ހިސާބަކަށް ފެތުރިގެން ދިޔަ ބައެކެވެ. އިންޑިޔާއަށް އާރިޔަނުން އަންނަން ފެށީ ޢީސާ ޢަލައިހިއްސަލާމް ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތުމުގެ 2000 އަހަރު ކުރިއްސުރެންނެވެ. އޭޝިޔާގެ ދެކުނުއިރު ހިސާބުން ބައިބަހަން ޤަބީލާތަކަކުން ބެހިގެން ދިޔަ

މީހުންގެ ބައިގަނޑެއް ދުނިޔޭގެ ހުޅަނގަށްވެސް ދަތުރު ކުރިއެވެ. އަދި ހިޓިޓިސް (Hitites) އަކީ އިރާނާނާ އޭޝިޔާ މައިނަރ (Asia minor) އަށްވެސް ދިޔައެވެ.

އަލުގަނޑުގެ މަޢުލޫމާތު ދިރާސާކޮށް ކަމަށްވާތީ އާރިޔަނުންނާ، އަދި އިންޑޯ އާރިޔަނުންނާ ބެހޭ ދިރާސާގެ މައުޟޫޢުތަކުން ދޭކަން މި ސަފުހާ މަތުން ހުށަހަޅައެވެ. ނަމަވެސް މައުޟޫޢަން އިންސާފު ކުރުމުގައި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް އާރިޔަނުންނާއި އިންޑޯ ދްރާވިޑިއަން ބަހާއި، ސަންސްކްރިތު ބަސްވެސް މައުޟޫޢުތަކުން އަލިއަޅުވާލަން ބޭނުންވާތީ މިއަރިހުން ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް ލިޔެލީމެވެ. ބައެއް ލިޔުންތަކުގައި ލިޔެފައިވާ ބަޔާންތަކުގައި ހޮކިންސް ފޯޓް ވިލްގައި[2] ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ގޮތުގައި އާރިޔަނުންނާ ''އާރިޔާ'' އާލަސް އައި މަޤާމު ދެބަހަކާވެ. ވިރިވަރު ޒަރުނުގެ ކުރީކޮޅުގައި އާރިޔާ ޒަޢުމާ

---

1 ހިސްޓަރީ އޮފް ސިލޯން، ސ. ނަންބަރު: 59

2 ދި ސްޓޭންޑަރޑް އެން ސައިކްލޯޕީޑިއާ ވޮލިއުމް 1 ސ. ނަންބަރު 651 - A

"އާރިޔަންސް" އަކީ އޮއްބައައް ކަރުގައި ބޮޑުވަރިވެރި ބައާއި ނަސްލު ތަޢުލީމު ކުރުމުގައި ތަފާތު މައްސަލަތަކާ ދިމާވާ ކަމެއް ވެއެވެ.

މި މަޒުމޫނުގައި އަޅުގަނޑު ބަލާލާ މިދިޔަ އޭޝިޔާގެ ގެތުއްމާ ހިސާބުން އިންޑިޔާއަށް ދިޔަ އާރިޔަނުންނަށެވެ. އިންޑިޔާގެ ޚައިބަރޕާސް ތަޢުރުލިއިރާއި އިންޑިޔާގެ އުތުރުކަރައި އިރުމަތީކޮޅުން އާރިޔަނުން ފުރަތަމަ ގޮވަސްދާކަން 4000 އަހަރުގެ ކުރީ ޒުއްމަހާ ސަހަރުތަކުން ހިނގައެވެ. މި ޒަމާނެއްގައި ވާހަކަ ދައްކާ އުޅޭ އިންޑޯ އާރިޔަން ބަސް އާއިލާގެ ބަހުންނެވެ. އާރިޔަނުން އިންޑިޔާއަށް އައިސް އިންޑިޔާގެ ތަފާތު ހިސާބުތަކުގައި ފެތުރުމުން ހިނދައިތު ޑްރަވިޑިއަނުން (ދަރާވިޑިން) ގެ ނަމުން ނަން ދެވިފައިވާބަޔަކީ އިންޑިޔާގައި އުޅުއެވެ. މިބައިމީހުން ވާހަކަދައްކާ އުޅުނީ ޑްރަވިޑިއަން ބަސްތަކެވެ. އެއީ ހިރިއުޅުގައި ވައްޖެހުލި ހުރި، ގެދޮރުއަޅާ ދަނޑުހައްދާ އިމާރާތްކުރަން އުޅުން ތަހުޒީބު ބައެއްވެސް ގެއެވެ. ދަރާވިޑިނަށް ގޮވި އެކަމަށާ ދެނަސްފުރާގެ ވީހުން ކައިވެނި ކުރުމުގެ ނަތީޖާއިން ތަފާތު ޖިސްމާނީ އިންޑިޔާ ގައި އުފެދިފައި ވެއެވެ.

ބަސް ހިސާބުން ދިވެހިރާއްޖެގެ ނަޒަރުގައި ގިނަ ޖަމާއަތްތަކެއް އެއްބަހަކުން ވާހަކަ ދައްކަނިވާ ބަސްފުރުތުގެ ގޮތުން އެއް ޖަމާއަތްތަކުގެ ބަހަކަށް އެކުރެން ވެއެވެ.

މިހުންނެވެ އިންޑިޔާއަށް އައި އާރިޔަނުންނާ އަކީ ގެދޮރު ދަރިއަޅައި ހުވަނާގެ ދަރިއަހަށް ހިތަ ބައެއް އެއްބަސްވެއެގެ ބަސްތަކިން ވާހަކަ ދައްކާ އުމުރުގެ ބަރުގެ މައިގަނޑު ބަހަކީ އިންޑޯ ޔޫރަޕިއަން ބަސް ކަމަށް ހެދޭ އެބަހުން ވާހަކަދައްކާ ބައެއްކަމަށް ނިންމިއެވެ. ހަމަ އެއްހިސާ އިންޑިޔާގެ އާރިޔަނުން އިންޑޯ ޔޫރަޕިއަން ބަހުގެ ތެރެއިން އެދުރި ފައިވާ، އިންޑޯ އާރިޔަން ބަހުން ވާހަކަ ދައްކާނީ އިންޑިޔާގައި ވަޒަންވެރިވި ބައެއްގެ ބަހަކީ އިންޑޯ އާރިޔަންގެ ބަސްކަމަށްވާސް ވިއެވެ.

އިންޑިޔާގައި އާރިޔަނުން އާބާދުވެ އުޅުން ފެށި ދައުރުގެ ތާރީޚުގައި ވިލަމި ޒަމާނުގެ ނަސްރުފަތުން ޒަމާނުގައި އެކުރު މިޒަމާނަށް އާރިޔަނުން ދިވެހިވާ ނަމަކީ ވީދިކް ޒަމާނެވެ. ވީދިކް ޒަމާނުގައި އާރިޔަނުންގެ ދިނާއި ބަހާ ވިދާލި ފެންނަމަކާއިގެ "ވޭދަތަކެއް" ނުނަނަރާ ފޮތްތަކެއް ލިޔުއްވިއެވެ. މި ފޮތްތަކެއް ލިޔުފައި ހުރި ބަސް އުފެދުނު ވީދިކް ސަންސްކްރިތު ކަމުނެވެ. މިބަސް އިންޑިޔާގައި 3000 އަހަރާއި 4000 އާއި ދެމެދުން ދިރިއުޅެވެ. ފަހުން ވީދިކް ސަންސްކްރިތަން ބަދަލުވެގެން އައިސް ޕްރާކްރިތުތަކެއް ގެނުވުނެވެ. ހަރުދަނާ ޝަވާއިދުން މިބަހުގައި ހިމެނުއި މިބަހަކީ ގޮތައި އިންޑިޔާގެ ޝަވާއިދު ހަދާ އުޅުން މިގޮތަކަށް ދެނިވި އެވެ. ދެނިވިގެ ޕްރާކްރިތުތަކާ އެކުލަވާލި

ސަންސްކްރިތަށް ކިޔާ އުޅުނީ ކްލެސިކަލް
ސަންސްކްރިތެވެ.

ކްލެސިކަލް ސަންސްކްރިތުގެ ބަސް
ޔޫރަޕާ ހަމައަށް ދިޔައީ މީލާދީން 18 ވަނަ (1)
ޤަރުނުގައެވެ. މިބަސް ތަޢާރަފުވުމުގެ
ނަތީޖާއަކަށްވީ ޔޫރަޕުގެ ކްލެސިކަލް
ސަންސްކްރިތު ބަހާ ހުރި އެއްގޮތްކަން ފާހަގަ
ކުރެވިގެންދިއުމެވެ. ފުރަތަމަ މިކަން ހާމަ
ކުރެއްވީ އިނގިރޭސި ތަންފުއްސުއް ކަމަށްވާ
ސަރ ވިލިއަމް ޖޯންސް 1786 މ. ވަނަ
އަހަރުގައި އޮތީ ކުރެއްވި ތަޤުރީރެއްގައެވެ.
ސަރ ވިލިއަމް ޖޯންސަކީ އެޝިއާޓިކް ބަޔާ
ޙަޟާރަތް ދިރާސާ ކުރެއްވުމުގެ މަސައްކަތް
ކުރެއްވި އިޚްލާޞްތެރި އެކެކެވެ. އޭނާ ހަމަކުރެއްވި
އެޒަމާނުގައި ޔޫރަޕުގެ ބަހެއް ބަހުގެއާއި
އިންޑޯ ޔޫރަޕިއަން ބަސްތަކުގެ ގާތާއި އަދި
ސަންސްކްރިތު ބަހުގައި އެއްގޮތް ހުރިކަމެވެ.
ސަރ ވިލިއަމްގެ ދިރާސާގެ ނަތީޖާއަކަށްވީ
ޑެންމާކުގެ ރަސްމަސް ރާސްކް
(Rosmus Rask) އާއި ޖަރުމަނުގެ ކަމަށްވާ
ފްރާންޒްބޮޕް (Franz Bopp) ކްލެސިކަލް
ސަންސްކްރިތު ދަސްކޮށް މިބަސް
ދިރާސާ ކުރެއްވެވެ. މި ދިރާސާތަކަކީ
އެތިރިން ބަސްބަހުގައި އެއްބަހާ އަނެއްބަހާ
ހުރި ގުޅުމާއި އެއްގޮތްކަން ހުރިގޮތުން ބެލުމަށް
ކުރެވުނު ދިރާސާ އެކެވެ. ބަހުގެ އިލްމު
ނުވަތަ ލިންގުއިސްޓިކްސް މިދިރާސާތަކުގެ
ދަށުގައެވެ. ސަރ ވިލިއަމް އާއި
ފްރާންސް ބޮޕް އާއި ރާސްމަސް ރާސްކުގެ
ދިރާސާއިން ހާމަވީ ސަންސްކްރިތުގައި ހުރި
ވަރަށް ގިނަ ބަސް އިންޑޯ ހާރިހަން
ބަހުގައާއި އިންޑޯ ޔޫރަޕިއަންގެ ގިނަ
ބަސްތަކުގައި ހުރިކަމެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން
މަންމައަށް ލަތީން ބަހުން "މާޓަރ"
ކިޔައިރު ޖަރުމަން ބަހުން ކިޔަނީ "މުޓަރ"
އެވެ. އިނގިރޭސި ބަހުން "މަދަރ" އެވެ.
ސަންސްކްރިތު ބަހުން "މާތާ" އެވެ. ހަމަ
އެހެންމެ ބޭބެ ނުވަތަ ފިރިހެންކޮއްކޮ އަށް
އިނގިރޭސި ބަހުން "ބްރަދަރ" ކިޔާއިރު
ސަންސްކްރިތު ބަހުން ކިޔަނީ "ބަރާތަ"
އެވެ. ދައްތަ ނުވަތަ އަންހެންކޮއްކޮ އަށް
އިނގިރޭސި ބަހުން "ސިސްޓަރ"
ކިޔާއިރު ސަންސްކްރިތު ބަހުން ކިޔަނީ
"ސްވަސަރ" އެވެ. އަންހެން ދަރިފުޅަށް
އިނގިރޭސި ބަހުން "ޑޯޓަރ" ކިޔާ ފަދައިން
ސަންސްކްރިތު ބަހުން ކިޔަނީ "ދުހިތާ"
އެވެ. ފިރިހެން ދަރިފުޅަށް އިނގިރޭސި
ބަހުން "ސަން" ކިޔާއިރު ސަންސްކްރިތު
ބަހުން ކިޔަނީ "ސުނު" އެވެ. އެބަސްތަކުގައި
އެއްގޮތް ކަމެއް އެބަހުރިއެވެ. މިކަހަލަ އެތައް
ބަސްތަކެއް، ދިރާސާގައި ފާހަގަކުރެވުނު އުޅޭ
ބައެއް ބަސްތަކާއި ގުޅޭގޮތުން ސަންސްކްރިތު
ބަހުގައި ހުރުމުގެ ސަބަބުން ސަރ ވިލިއަމް
ޖޯންސްގެ ދިރާސާތަކާ، ދަސްކުރުމާ، އަދި
ފްރާންސް ބޮޕްގެ ދިރާސާ ތަކުން ނުކުތު

1 ދަ ނިއު އެންސައިކްލޮޕީޑިއާ، ވޮލިއުމް 22 ސ. ނަންބަރު 603

ސަލީބީއަކަ ބިހަސްކަރައް އުފުދުން އަށްޗަވު ބަހެއް ވާހަކަވެ. މި އަށްޗަވު ބަހަކަ ބިހަސްކަރަކުގެ "ކާބަފާ" ބަސް ނުވަތަ "ބައްޕަ" ބަހޭ ބުނުވާ ބަސް ކިޔަނުވެ. އަދި ބިހަރަކަ އިންޑިޔާއިން ބަސް ކިޔަނުވެ.

އިންޑިޔާގައި އާރިޔަނުން އާބާދުވެ ދަނޑުވެރިން ވާހަކަ ދެއްކި ބަހާ، އާރިޔަނުން ވާހަކަ ދެއްކި ބަސް އެކުލެވިއެވެ. ދައުރުވުމުން ދިޔަ ޒަމާންތަކުގައި އިންޑިޔާގެ ބަހުގެ ހިސާބުތަކުގައި ވާހަކަދައްކާ އުޅުން ބަސްތަކެއް އުފެދުމުން ދިޔައެވެ. ވާހަކަ ދައްކާ ބަސް، އޭގެ ޒަރިއްކާ ބަސްތަކަށް ދިރުން ބަދަލުވަމުން ބަޔަކު އަންނަ ދިމާލުގައި އެޒަމާނުގައިވެސް ބަޔަކު އަންނަނުވެން ދިޔައެވެ. ވަކިބަހަކަށް ގެސްތުގައި ވަކި ބަހެއް އުފެދުނުކަން ނަގި ތަސައްވުރުކަމާ ނުލައި ދިގުގޮތުން ޒަމާނުގެ ބަހެއް އުފެދުމުން ދިޔައެވެ. ދިގުގޮތުން އުފެދުނު ޒަމާނުގެ ބަހެއް ފާހަގަކޮށް ކިޔަނުވެ.

އެޒަމާނު ޒަމާނުގައި އިންޑިޔާގައި އުފެދުނު "ޕާލި" ދީނުގެ ދިރިއުޅުން ދިރާސާކުރި ދިވެހިން އުފެދުނު ފާރިސީގެ ބައެއް ކިޔަނީ "އަޕަބްރަންސި" ބަހެން ކިޔަން ވެއެވެ. އަދި "ޕްރާކްރިތު" އާޔާ އެއްގޮތް ވަކިން އުފެދުން ފާރިސީބަހަށް ބަސް ކިޔަނުވެން އެކި ޒަމާނުގެ ކިޔަން ބަހުގެ އިޚްތިލާފުތަކުން ބޭނުމަށް ވެއެވެ.

ސަނަބޭރުވާސްނުން އިންޑިޔާއަށް އައި

އާރިޔަނުން ވަކިކަރައްވާ އުޅުން ގައިދުންގެ ބަހެއް އުފެދި، ފާރިސީގެން ދިޔައި ޒަމާނުތަކެއްގެ ފަހުން ބަސްގައެވެ. މި ގައިދުންގެ ބަހެއް ފާރިސީއެކީގެ. ބައެއް ފާރިސީބަސް އުފެދުން ނުދެފޭން ކިޔަނިވެސް އަޑުގެސްދެއް ނުބިކުގެ. ނަމަވެސް ބައެއް ފާރިސީ، އިސްލާމީ ބަކާދައިކާ ބަރަފްޕީވަ ކިޔަން ޖަމާ ކިޔުއްވައެވެ. ނަމަވެސް މި ފާރިސީ ސަރުކާރު ބަސް ބަހަށްވެ ކިޔަނުވެސް އަޑުގެސްގެން ޖަމާ ކިޔުއްވައެވެ. މިގޮތުގެ ޖަގިން ވަކި ސަރުކާރަކާ ގުޅިފައިވާ އަދި އަރަބިއްޔާއެއް އެކުލަވާ ފާރިސީބަސް ބަސް، އިންޑިޔާގެ ސަރަހައްދުން ބާރުވެ ހިންދީ ކަސްގެ ކަނބަލުން، ހިންދީ ހިންދުސްތާނުން އައްޑަކި ނުވަތަ ކިޔަނުއް އެޅެގެންގެ ނުކުޅެވުމެވެ.

ސަރަހަދީ އިންޑިޔާއަން އަދި ބަހަކު (އާރިޔަނުން ހިންދީ ހިންދުސްތާނީ) އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ހިރާގެ ގަޑުން އުރިދޫ އިރާނު ވެއެވެ. މިޒަމާ މިގޮތުން އައި ބަހަކު، އުރިދޫގެ ގައިދުންގެ ފާރިސީބަސް އަޑުގެސްޖެހުން ހިންދުސްތާނީ ކަމަކަން ގަސްދުން އެކިގޮތުން ވެއެވެ.

ވިސްނާލަންޖެހޭ ކުރިއަށް ނުކުތާއަކީ ދިވެހި ބަހާ ގުޅޭ ބައެއް ބަހުގައި (ސިންގަލަ، ހިންދީ، އުރުދޫ، ފާރިސީ، ޕޯޗުގީޒު، އަދި އިނގިރޭސި ބަސްފަދަ) ނޫނަސް ބައެއް ސަންސްކްރިތު ބަސް ދިވެހި ބަހުގައި ހުރި ކަމެވެ. ދިވެހި ބަހަށް ވަދެފައިވާ ކަމެވެ. ވީމާ ދިވެހި ބަހުގެ އަސްލަކީ ސަންސްކްރިތު ބަހާ ބެހޭ ބަސްތަކުން ނިސްބަތްވެ ދިރާސާ އަކަން

ވާން ބޮވައްވާ?............ އަދި މިހާ
ދުރަށް ނުގޮސް ސަންސްކްރިތީ ބަހުން
ދުދުރައި ގޮތުން އުފެދިފައިވާ ޕްރާކްރިތު
ދިވެހިބަހާ ހުރީ ޔިރާނައިގެ ގުޅުމުގެ
ބަޔައިޓުތުން ވަރަށް ނިސްބަތްވާ
ނަސީބުއަކަން ނުދުވެން ބޮވައްވުމަށް އަދިގޮސްޖެ
ނިކަން އަރައްވެ. ދިވެހި ބަހުގައި ފުރުވިފައި
މިވާ ސިއްރު ދިރާސާ ކޮށްލިނަމަ އެގޭ
ނަސީބުއެއްގެ ގޮތުން ދިވެހި ބަހަކީ،
ސަންސްކްރިތު ބަހާއި އެހެނިހެން
ޒަމާނުއްޖެއެއް އެކުލެވި، ވަސްތުހިފޭ،

އުފެދިފައިވާ ހަރުދަނާ ޕްރާކްރިތުތަކުން
އުފެދުނު ބަހެއް ކަމުގައި ވެސް އެކަށީގެން
ވެއެވެ. ދުރަތަކަ ޕްރާކްރިތީބަހެވެ. މިހާރު
މިއޮތީ ބަހަކަށްވެފައި ނުބެނުނާތީ ބޮވައްވެ.
ސުވާބު އުފެދެވޭ. އަދިގޮސްޖެ ގަބޫލުކުރަ
ގޮތުގައި މިކަލަ ނަސީބީ ނުނިކުތާނެ
ދިރާސާއަކަން ނުވާނީމެ، ދިވެހި ބަހުގެ
ދިރާސާކޮށްލާއި ފުރިހަން ދިރުމަކަށް އަދިގޮސްޖެ
އުއްމީދު ކުރަމުވެ.